

Szabad fórum

KOVÁCSHÁZY KÁZMÉR VITÁJA
BORSODY ISTVÁNNAL

Kedves Magyar Füzetek!

Nagy örömmel, érdeklődéssel, sőt élvezettel olvastam a Magyar Füzetek 6. számában Borsody István « A közép-európai nemzeti államok kialakulása és a magyar nemzeti kérdés » c. átható tanulmányát elsőszámú nemzeti problémánkról.

E tanulmány egy másik nagy előnye, hogy vitaindító. Éppen ezért szeretnék udvariasan, barátságosan, de keményen vitába szállani a cikk zárókövetkeztetéseivel.

Mindenekelőtt hadd idézzek belőle néhány sort: « Közvetlen segítő akcióra a kisebbségeink érdekében csak a magyar kormány lehet alkalmas... Csak a magyar kormány hangját fogja a világ igazán meghallani, ha a világ közvéleményének mozgósítása válik szükségessé, mint ahogy az véleményünk szerint máris, sőt régóta esedékes. » Majd máshol: « Illuzórikus az az elképzelés, hogy az emigráns magyarság egyedül eredményesen veheti fel a harcot a magyar kisebbség jogaiért. Míg a magyar kormány a szavát sem hallatja, minden emigráns erőlködés csak alkalmi, elszigetelt, tiszavirág életű siker lehet. »

A cikk azonban nem közli: miért csak a magyar kormány alkalmas segítő akcióra? Miért nem lehet eredményes az emigrációs magyarság harca?

Bizony e kérdésekre nincs és nem is lehet válasz.

Mióta a kommunista rendszer uralomra került Magyarországon, Moszkva a külpolitikai autonómia legkisebb részecskéjét sem hagyta meg a magyar kormányoknak. Következésképpen nem is rendelkeztek vele

(kivéve Nagy Imre legutolsó kormányát), és semmi ok sincs arra, hogy a belátható jövőben ez a helyzet megváltozzék. Teljesen illuzórikus lenne tehát egy magyar kormánytól nemzeti érdekeink védelmét elvárni.

Harminchárom esztendőn, egy harmad századon keresztül a hivatalos Magyarország semmit nem tett a kisebbségek védelmében. Ha még egy harmadot kell arra várni, amíg elhatározza magát a kisebbségek ügyének fölkarolására, addigra a romániai és szlovákiai sovinszta rendszerek kisebbségeinkben helyrehozhatatlan, létezésüket fenyegető károkat tehetnek. A magyar kormányoktól elvárni a magyar kisebbségek megsegítését tehát nemcsak illuzórikus, hanem veszélyes is.

Veszélyes még egy másik okból kifolyólag is. Tegyük föl egy pillanatra, hogy a Szovjetunió megengedné a magyar kormánynak az ezzel való foglalkozást. Ez pokolgép lenne. Ismét kompromittálná, ezúttal talán véglegesen, nemzeti igazságkeresésünket, mint ahogy a fasiszta-náci segítség kompromittálta a két háború közt a Horthy-féle revizionista politikát. A mai román szociál-nacionalista propaganda még most is kihasználja ezt a tényt. Elég, hogy Illyés Gyula megemlítsé a romániai magyar kisebbség helyzetét (Románia megnevezése nélkül) és Bukarestben már le is horthistázzák, mintha nem a brutális asszimilációs kísérletek lennének fasiszta jellegűek, hanem a kisebbség védelmezése. Ugyanez vár ránk, ha a magyar kormány foglalkozik az üggyel. Hiszen a román propaganda máris azt akarja elhíttetni a nyugati közvéleménnyel, hogy egy « Erdély ellen irányuló szovjet-magyar diverzióról » van szó (Bulletin de l'Association des Français d'origine roumaine). És kétségtelen, hogy a mai magyar kormány minden ilyen jellegű megmozdulását a Szovjetuniótól kiinduló diplomáciai tevékenységnek tudná be a nyugati közvélemény. Le kell mondanunk arról, hogy a kisebbségeinkért folytatott harcot egy függőségi viszonyban álló magyar kormánytól várjuk. Sőt, egyszer és mindenkorra le kell szoknunk arról, hogy imperializmusokra támaszkodjunk nemzeti igazságunk kiharcolásáért. Vélt vagy tényleges támogatásuk csak hátrányos. A

legokosabb, amit a mai magyar kormány tehet: a hallgatás. Meg kell hagyni, ezt nagyon is szorgalmazza.

Ezzel szemben az emigrációnak kötelessége fölhívni a világ közvéleményének a figyelmét az utódállamokban a magyar nemzetiség ellen elkövetett jogsértésekre. « Az emigráns erőlködése » nemcsak « alkalmi, elszigetelt, tisztavirág életű sikert » hozhat, mint ahogy ezt Borsody állítja. Ha valaki, mi magyarok ezt jól tudjuk. Minő eredményeket ért el néhány évtized alatt a beneši emigrációs propáganda! Úgy hiszem, a cseh emigrációnak a századforduló körüli tevékenysége például szolgálhatna nekünk.

Köztudomású, hogy a szocialistának nevezett államok nagyon is tartanak a nyugati közvéleménytől. Ez nekünk, magyar emigrációnak, eszközt ad kezünkbe. Különösen Romániát illetően, mely hintapolitikája érdekében még jobban rászorul a nyugatra, mint a brezsnyevista Csehszlovákia. Borsody megállapításával ellentétben tehát az emigráció föladatának tudom, hogy a nyugati közvéleményt minél hatékonyabban informálja a magyar kisebbségeket érő jogsértésekről, hogy ezáltal az utódállamokat fékezzük asszimilációs terveik megvalósításában és a magyar kisebbség számára megkönnyítsük — a túlélést.

De ezzel egy második célunk is lehet. Anélkül, hogy csak legkisebb kifejezést is adjunk holmi revíziós álmoknak, föl kell ébresztenünk a nyugati közvéleményben egy bizonyos rossz lelkiismeretet a magyar ügy iránt. Éreznie vagy tudnia kell, hogy a XX. században valami nagy igazságtalanság történt a Duna-Tisza táján. Így remélhető csak, hogy amikor a legközelebbi kártyakiosztásra sor kerül (mert mindig is volt és mindig is lesz), jobb indulatokkal gondolnak majd ránk, mint előző alkalmakkor.

Ha ezekből a szempontokból indulunk ki, minden olyan emigrációs körökben írt könyv, cikk, sor vagy szó, amely a kérdést türelmes hangon és szenvedély nélkül a világ közvéleménye elé viszi, hasznosan helyettesíti a magyar kormány nem létező és nem kívánatos akcióját a magyar kisebbség ügyében.

1980 nyarán

Kovács házy Kázmér
(Párizs)

Borsody István válasza:

Tanulmányomban az idézett és kifogásolt passzuson kívül még a következőket is mondtam: « A nyugati demokráciák országaiban élő magyarok erkölcsi és szellemi kötelessége, hogy amennyire csak tehetik, következetesen és tárgyilagosan tájékoztassák a világ közvéleményét a magyar kisebbségről. » Vagyis egyetlen szóval nem elleztem, hogy mi, külföldön élők tegyünk meg minden tőlünk telhetőt a világ tájékoztatására. Részemről az ilyesmi annál furcsábban hangzanék, mivel több mint harminc éve úgyszólván minden, amit angolul írtam, a közép-európai nemzetiségi problémákkal foglalkozott.

Tanulmányomban viszont különbséget tettem a « tájékoztatás » és a kisebbségeink érdekében kifejtendő « közvetlen segítő akció » között. Az előbbivel kapcsolatban utaltam annak « tiszavirág életű » hatására — míg az utóbbival kapcsolatban — hivatkoztam a magyar kormány kívánatos szerepére a « valóságcs eredmények » elérése érdekében.

Véleményemet ezügyben Kovácsházy érvelésének gondos tanulmányozása ingatta meg. Belátom viszont, hogy tanulmányomban a szóbanforgó kérdéseket nem fejtettem ki eléggé világosan. Hadd fűzzem hát ahhoz, amit írtam, röviden még a következőket:

1. Mivel külföldön élő magánszemélyek vagyunk, tájékoztató munkánk sohasem lehet annyira eredményes, mint amilyen a magyar kormányé lehetne. Már azért sem, mert nem férhetünk hozzá azokhoz az eszközökhöz, akár nemzeti, akár nemzetközi viszonylatban, amelyek kizárólag kormányok számára állanak rendelkezésre. Továbbá, a valóság az, hogy a világ közvéleménye inkább hallgat a kormányok szavára, mint magánszemélyek véleményére — különösen, ha a magánszemélyek külföldön és békeidőben operálnak; háborús időben, vagy valami kifürkészhetetlen forradalmi változás esetén, természetesen a helyzet teljesen megváltozhat.

Jelen külföldi helyzetünk távolról sem tekinthető normális békeidőnek. Viszont a valóság az, hogy kisebbségi panaszaink nem népszerűek a világban — amint azt

mindenki tapasztalhatta, aki ilyenfajta tájékoztató munkával kísérletezett. Amíg a magyar kormány hallgat, a mi magános panaszaink csak még nehezebben juthatnak el a világ füléhez.

2. A közvetlen segítő akciót illetőleg, vagyis ami a kisebbségeink helyzetének tényleges megjavítását illeti, mi úgyszólván teljesen tehetetlenek vagyunk. Igaz, elérhetünk « tiszavirág életű » tájékoztató sikereket, vagyis felhívhatjuk a világ figyelmét — ám ténylegesen, intézményes változást, amin kisebbségeink életben maradása múlik, elképzelni sem tudom, hogyan érhetnénk el. Partnerként ilyen terepen — akár nemzeti, akár nemzetközi viszonylatban — komolyan csak kormányok jöhetnek számításba.

3. Ami a Szovjetunió szerepét illeti, én semmi segítség elfogadásától nem riadnék vissza kisebbségeink érdekében. Bár csak láthatnám a Szovjetunió hajlandóságát, hogy segítséget ajánlana. Ügyünk « kompromittálásától » csöppet sem tartanék. A két homlokegyenest ellentétes hatalom — a fasiszta és a kommunista — segítsége ugyanabban az ügyben (amitől Kovács házy tart) szerintem csak azt bizonyíthatná a világ szemében, hogy igazunkat még a magukat egymástól legtávolabb állónak valló rezsimek is elismerik.

4. A « legközelebbi kártyakiosztást » illetőleg, bevalom, fogalmam sincs, lesz-e ilyen, s ha lenne, mikor és milyen lenne. Csak annyit mondhatok: nézetem szerint a múlt « kártyakiosztásai » nem hozhatók okvetlenül közös nevezőre, mint ún. történelmi tanulságok. Vagyis a múlt tapasztalatai nem szolgálhatnak okvetlenül támpontul a « legközelebbi » mikéntjének találgatásánál. Engem különben is elsősorban az érdekel, mit tehetünk a *jelenben* kisebbségeink érdekében.

5. Végül a « beneši emigrációs propaganda ». Erről annyi legenda kering magyar fejekben, hogy azt sem tudom, hol kezdjem. Mégis megpróbálom.

A beneši, illetve masaryki korszakban (mert a « századfordulón », amire Kovács házy utal, Masaryk volt a szellemi főnök) a csehek igen pragmatikusan irányított-

ták nemzeti politikájukat. Mint Csehszlovákiában felnőtt magyar, a helyszínen tanulmányozhattam politikai sikerük titkát. Nagyönis híve vagyok, hogy a csehek példájára cselekedjünk. De csak taktikailag, nem tartalmilag. Mert óvakodjunk történelmi gyűlölettől terhes nacionalizmusuk követésétől!

Taktikailag a cseh példa arra tanít, hogy az adott helyzethez alkalmazkodva a mindenkori hatalmakkal egyetértésben, és az ő érdekeikkel összhangban, az ő segítségüket nyerjük meg nemzeti céljaink eléréséhez, amire saját erőnkől nem lennénk képesek.

A századforduló idején a csehek nem folytattak « emigrációs » propagandát. Külföldön, a századforduló körül franciák (Louis Eisenmann, Ernest Denis) és az angolok Scotus Viator, vagyis Robert W. Seton-Watson, meg H. Wiskham Steed) kezdték felfedni az osztrák-magyar dualizmus szépséghibáit a csehek részvétele, vagy akárcsak bátorítása, vagy felkérése nélkül. A franciák főleg azért, mert a szlávok szövetségét keresték a németek hátában keleten. Az angolok pedig valamivel okosabban azért, mert a Habsburg monarchiát szerették volna a dualizmus reformjával erősebbé tenni, az őket is nyugtalanító német hatalom ellensúlyozására, az európai hatalmi egyensúly hagyományos brit receptje szerint.

A cseh függetlenségi harc későbbi emigránsai jártak külföldön és korán kiművelték magukat későbbi, akkor még előre nem látható külföldi szerepükre, de a világháború kitöréséig főleg otthon dolgoztak és a meglévő Habsburg rendszerrel kollaborálva a Monarchia demokratikus federális megreformálásán fáradoztak.

Akár szem előtt tartjuk a cseh példát, akár nem, nyilvánvaló: saját jól felfogott érdekünk azt kívánja, hogy ma a meglévő hatalmi viszonyok közt keressük annak módját, miképp segíthetünk szomszédaink uralma alatt élő kisebbségeinken — nem pedig valami eljövendő « legközelebbi kártyakiosztás » elképzelései szerint. Ezért hangsúlyoztam tanulmányomban a mindenkori magyar kormány segítő akcióinak fontosságát.

6. És hadd tegyem még hozzá, ha már « emigrációs propagandáról » beszélünk: véleményem szerint elhibázott dolog a kisebbségeink érdekében kifejtett mai emigráns propagandának folyton dühös antikommunista élt adni. Amikor ugyanis magyar kisebbségeink alapvető emberi és nemzeti jogaiért szállunk síkra, elsősorban a nacionalizmus kilengései ellen küzdünk. Paradox módon, a kommunizmus ebben a küzdelmünkben inkább szövetségesünk, mint ellenségünk. A kommunista ideológia a nacionalizmus korában a többenemzetiségű társadalmak problémáinak megoldására az egyenlőség elvei szerint elméletileg úgyszólván tökéletes terveket dolgozott ki, míg a nyugati demokráciák, sajnos, ideológiailag megrekedtek az egynyelvű nemzeti állam nacionalista kátyujában. Emigráns propagandánk egyik fontos feladata, hogy a kommunista rezsimeken, amelyek kisebbségeink fölött uralkodnak, számon kérjük saját marxista ideológiájuk gyakorlati érvényét.

Kovács háznak igaza lehet: az elméleti marxista elvekhez igazán hű tetteket várni, vagy kívánni kommunista kormányoktól — akár magyartól, akár mástól — meddő és naív törekvés. De nevezzük akárminek, mégis mint « emigráns propagandát » jobbnak tartom, mint a « legközelebbi kártyakiosztásra » váró spekulálást. A két naivitás között az előbbi nekem reálisabbnak tűnik. Vagy talán mind a kettőn érdemes gondolkodnunk és kérdésről további eszmét cserélnünk.

1981 tavaszán

Borsody István
(Pittsburgh)

Sajnos a további eszmecserét megakadályozta Kovács házy Kázmér hirtelen halála. A Párizsban élő 46 éves pénzgazdász a magyar kisebbségéért folytatott harc példamutató önkéntese volt. Elhunyt a fájdalmas veszteség.

Publications Estoup

75 013 - PARIS